

Achronisme?

In zekere stad stond een oude kerk met een toren als een grootvader. Des morgens sprak de Oude met zijn zware stem tot de menschen van het stadje: Opstaan, kinderen, vervult het aardrijk en onderwerpt het! Des avonds troostte hij met rustige galmen: God geeft Zijn beminde den slaap. Des Zondags in het bijzonder moest men dien ouden, eerbiedwaardigen vader hooren! Dan zong hij het eene lied na het andere, om te eindigen met een breed en machtig: Komt, laat ons samen Isrels Heer met godgewijden zang ontmoeten! Als dan de menschen uit hun huizen kwamen, de kleinen met de grooten, dan scheen de oude reus te beven van vreugde! Speelde de organist: Jeruzalem, dat ik bemin, wij treden uwe poorten in, — dan weergalmde dat lied in den ouden toren. De menschen noemden dat echo, meer geteldden spraken van resonans, maar ik weet, dat de grijsaard zuchtte van aandoening en van innerlijke vreugde.

Er kwam echter een tijd, dat de Oude aan verval van krachten begon te lijden. Van ouderdom, zeiden de menschen, maar ik weet, dat het niet van ouderdom was. Neen, de toren moest des morgens zoo hard roepen, omdat de menschen geen roeping meer gevoelden het aardrijk te vervullen en te onderwerpen, zoodat zij met opstaan geen haast maakten. Des avonds vond hij evenmin een groot gehoor, want de menschen luisterden naar radio-jazz en rolden met een walsje in bed. Des Zondags zong de toren zich een longverwijding om te vergeefs te dringen: Kom toch! Kom toch! Onder deze droevige omstandigheden kwijnde de toren weg en klagend en bevend klonk zijn stem over de daken.

Sommigen was dit wel naar den zin, zij wilden echter den toren niet missen, omdat hij zulk een geschikte gelegenheid bood om de vlag uit te steken bij nationale feestdagen. Ook als ceremoniemeester bij een huwelijk wisten zij hem wel te waardeeren. De gevoelens van anderen zaten dieper. Zij spraken van piëteit! Dit woord vloelde zelfs in straatjes uit de vulpen der plaatselijke journalisten! Piëteit moet heel mooi zijn. Het moet zooiets beteekenen als: een traan per hoofd voor dezen ouden stumper, dames en heeren! Ook werden boeken geschreven door knappe menschen, met citaten uit het Duitsch, het Engelsch en uit de Statistiek, die als onderwerp kozen: Tranengepink over den Ouden Toren! Deze boeken waren zeer schoon en voorzagen den modernen mensch van geestelijk voedsel.

Echter, er waren toch ook nog vele bewoners in het stadje, die aan den oproep van den toren gevolg gaven en des Zondags door zijn zware deuren in de kerk kwamen. De ledige banken schenen hen niet bijzonder aan te grijpen. Wel zeiden zij soms tot elkander: Jammer voor den dominee! Dit was zeer hartelijk van hen! Ook waren er die opmerkten, dat de geringe opkomst wel in het zakke gemerkt zou worden. Ook dit was naar waarheid en getuigde van practischen zin. Aangezien zij hier echter voor hun ziel kwamen, deed het er ten slotte niet zooveel toe of er veel of weinig menschen in de kerk waren. Zoo ging het met den toren in dat stadje steeds achteruit.

Doch er waren onder de kerkgangers ook menschen, die evenals de toren pijn leden over de onverschilligheid van hun plaatsgenooten. Zij gingen uit om de menschen tot de kerk te roepen en zij deden dat met grooten ijver. Maar nog is de tragedie van den ouden toren niet ten einde. Deze mannen en vrouwen, die uitgegaan waren om de menschen tot de kerk te roepen, begonnen langzamerhand het doel van hun werk of te vergeten of geheel op den achtergrond te stellen.

In het allerergste geval gingen zij filiaalkerkjes stichten. Dat kwam zeer ten goede aan de plaatselijke nijverheid. Zoo kon binnenkort een witte dassenfabriek verrijzen, welke velen brood verschafte. Ook werd katheders hout een gewild handelsartikel. In de gids voor vreemdelingenverkeer liet de gemeente-secretaris met trots drukken: Onze bevolking onderscheidt zich door een ongewone welsprekendheid. De meesten van die werkers onderscheidden zich gelukkig ook door andere en betere dingen.

Maar hun uitgangspunt vergaten zij toch en hun doel vergaten zij eveneens. Anderen spraken veel over den weg naar den hemel. Deze weg ging — als ik hun woorden goed begrepen heb — omhoog door lucht en wolken — en niet over de aarde. Op deze wijze kwamen de menschen nimmer langs den toren, die meer verlaten stond dan ooit.

Het komt mij voor, dat die toren een achronisme is.

In het Rijk der Ziel is voor torens geen plaats!

N. B.

tot critiek, maar om ons volk, dat uit de Gereformeerde begijnselen leeft, te waarschuwen voor gevaarlijke theorieën, die — afkomstig uit het humanistisch kamp — zich in onze kringen trachten in te dringen en die te gevaarlijker zijn, wanneer ze in christelijk gewaad gehuld zijn.

Natuurlijk twijfelen we geen ogenblik aan de goede bedoelingen van den hooggeleerden referent. Maar hij, die — als hij daartoe meent genoodzaakt te zijn — niet schroomt anderen scherp te becriften (we denken aan het „Paedagogisch Tijdschrift“, aflevering Juli 1936), zal het ons zeker niet euvel duiden, wanneer we de schijnwerper der critiek richten op meningen van hemzelf, die — wanneer ze onder ons algemeen goed zouden worden — ons zouden ontroven de geestelijke goederen, welke onder de zegen des HEEREN door onze voortrekkers in moeizame worsteling gewonnen zijn.

Bedoeld refereat nu toont dit vitium originis (grondfout), dat daarin een knieval wordt gedaan voor wat we kunnen noemen het persoonlijkheidsideaal, een ideaal, waardoor een deel der niet-christelijke wetenschap en wijsbegeerte getypeerd wordt.

Het humanistisch persoonlijkheidsideaal betekent, dat men den individuen mens niet alleen losmaakt uit de levensverbanden, waarin God hem gezet heeft, maar hem ook uithaft boven de door God geschapen kosmische orde en hem, die in de schepping de plaats van subject heeft, d.i. de aan Gods wetten onderworpen, stelt op de plaats van de — in eigen kring — soevereine wet of ordinantie. De menselijke persoon wordt bekleed met soevereiniteit. Hem wordt een zekere maat van zelfgenoegzaamheid toegekend. In de plaats van het christelijk ideaal: God te dienen met het ganse hart, treedt een ander ideaal, n.l.: het gaat in het leven om de vervolmaking van de menselijke persoonlijkheid; naar soevereiniteit, naar zelfgenoegzaamheid moet bevoerd worden.

In de diepste grond is dit een vorm van afgoderij. Het persoonlijkheidsideaal is een afgodisch ideaal. Want de zoekers van dit ideaal zoeken hun religieuze vastheid niet in den God der Schriften en in Christus Jezus, den nieuwen Wortel der herboren mensheid, maar in het menselijk subject, in de menselijke persoon. De persoon wordt eigenlijk iets goddelijks en God, de Almachtige, wordt een vergrote menselijke Persoon, die in het verlengde van het geschapene ligt. M.a.w. de grote grenslijn tussen God en Zijn maaksel is verlegd. Een deel van het geschapene is boven de grens gesteld.

We twijfelen er geen ogenblik aan, of de hoogleraar zal het persoonlijkheidsideaal, dat we hier beschreven hebben, verwerpen als een onchristelijk standpunt. Doch dan kan hij ook onmogelijk handhaven de opzet van z'n refereat, waarin alle trekken van dit humanistisch ideaal aanwijzbaar zijn.

Immers in het volgend citaat wordt God in het verlengde van den mens gezien en uit ons persoon-zijn geconcludeerd tot de persoonlijkheid Gods. We lezen toch:

„Reeds op grond van het feit, dat in de orde der waarden het persoon-zijn in den hoogsten zin waarde is, zal ook de hoogste waarde, die wij kennen persoon moeten zijn. In de hiërarchie der waarden zal de hoogste waarde dus toekennend dienen te worden aan Hem, die volmaakt persoon is en tegelijkertijd op volmaakte wijze alle waarden draagt“.

In deze zinnen treft ons de overeenkomst met menig stelsel van ongelovige wijsbegeerte, waarin God de exponent wordt van de hoogste waarde in de wereld. Zo is God genoemd de hoogste „vorm“, de volmaakte „rede“, het „absolute ik“ enz. Prof. Waterink voegt er aan toe: de hoogste „persoon“. Ook de hiërarchische waarden-ordening toont de uitwisseling der grenzen. Want waar hiërarchie heerst, mag verschil zijn in macht, maar niet in wezen, verschil in rangorde, doch binnen hetzelfde kader. God wordt menselijk, de mens wordt goddelijk. Het — gematigd, wij christelijk getransponeerd — persoonlijkheidsideaal blijkt voorts uit de volgende zinnen:

„In de persoonsorganisatie is het ik een deels soverrein. Maar andersdeels onderworpen aan de orde en aan den wil van Hem, die de eeuwige Persoon is“.

Een „soverein ik“, dat is voor dit humanistisch ideaal typerend. De soverreinheit is hier wel beperkt, maar onze belijdenis van de volstrekte soverreinheit van God verdraagt zich nu eenmaal niet met enige soverreinheit van het schepsel. Het schepsel is volkomen aan Gods wetten onderworpen in al de uitgangen van z'n leven. Geen ikje in ons staat boven de wet. Ons ik (dat is de volle mens) is nooit wetgever, maar uitsluitend subject, onderworpen, slaaf van Jezus Christus.

Uit het volgende blijkt de — beperkte — menselijke zelfgenoegzaamheid:

„De mensch toch moet volmaakt onafhankelijk zijn van al datgene, wat hem in zijn geestelijk zich uiten zou willen remmen, hij moet al zijn geestelijk bezit beheerschen en heél zijn aanleg en al zijn gaven zich onderworpen weten“.

Hier is de menselijke persoonlijkheid de soverreine gebieder over al zijn gaven, die aan het zelfgenoegzame „ik“ moeten dienstbaar zijn. Vandaar dat aan dat „ik“ als ideaal voor ogen staat: onafhankelijkheid van remmende invloeden.

Het waarlijk Schriftuurlijk denken ziet de zaken heel anders: de volle mens onderworpen aan Gods ordeningen; op alle terrein een dienstknecht; niets anders zoekend dan de eer van z'n Koning; altijd en overal onzelf-

genoegzaam en daarom heenwijdend en reikhalzend naar Hem, die de vaste grond van ons leven is; worstelend, niet om onafhankelijkheid van remmende invloeden, maar om vrijmaking van de macht der zonde.

Tenslotte nog dit.

In bedoeld refereat ligt niet alleen reden tot droefheid om allerlei dingen, die gezegd zijn, maar ook om dingen, die niet gezegd zijn, waarvan tenminste het verslag geen melding maakt, hoewel het fundamentele zaken betreft.

Ik bedoel dit. Wanneer we het volgende citaat lezen:

„Bovendien is de geestelijk gevormde mensch niet slechts iemand, die koninklijk heerscht, maar die deze koninklijke heerschappij weet uit te drukken door een priesterlijke wijding. En de koning-priester, die ook kennend profeet is, is eerst volmaakt geestelijk gevormd, wanneer hij tegelijkertijd zijn volmaakte onafhankelijkheid en zijn volmaakte afhankelijkheid beleeft“.

dan ziet ieder, die calvinistisch heeft leren denken, daarin een naar voren brengen van de drievoudige ambtstaak (profeet, priester en koning), die God in het verbond aan Adam en in hem aan elk lid van het menselijk geslacht had opgedragen. Door de val echter heeft de mensheid de vervulling van deze dure roeping onmogelijk gemaakt. Doch door den Christus, die als de tweede Adam deze ambtstaak volbracht heeft, kunnen de gelovigen deze drievoudige roeping weer in beginsel gaan vervullen. Want de gelovigen hebben deel aan Zijn zalving en worden naar Zijn beeld vernieuwd. De ongelovigen daarentegen blijven ook in dit opzicht in de afval van God: i.p.v. koninklijke strijd tegen de zonde en onderwerping aan God, leven ze in voortdurende opstand tegen Hem; i.p.v. priesterlijke liefde tot Hem, is er permanente afkeer; i.p.v. profetisch belijden van Zijn Naam, zeggen ze amen op de leugen.

Deze Schriftuurlijke antithese mag door niemand, die over deze ambten spreekt, over het hoofd worden gezien. Maar in het refereat — we kunnen het niet anders zien — worden deze ambten verhumaniseerd. Niet de Geestelijke mens (met een hoofdletter, de mens, die door de Heilige Geest vernieuwd is en geleid wordt) staat in het middelpunt, doch de geestelijke mens (met een kleine letter).

Ik zou niets liever willen dan dat de referent heel dit artikel weerspreken kon en alle gevaarlijke theorieën, waartegen we meenden te moeten waarschuwen, van harte zou verwerpen. Maar dan zo, dat hij niet zoals vroeger halt houdt bij de ondertekening van een bepaalde verklaring, doch ook de wetenschappelijke uitwerking van z'n gedachten radicaal wijzigt en ons niet laat staan voor het vraagteken van een dualisme tussen belijdenis en wetenschap.

's-Gr.

J. M. S.

Een Oudste der Doopers.

I.

B. Stroman: Obbe Philipsz, Oudste der Doopers. — Rozenbeek en Venemans Uitgeverijbedrijf N.V., Hilversum, 1935.

Wij zijn terecht gewoon een scherp onderscheid te maken tusschen de Doopsgezinden en de Wederdoopers.

Tot de Doopsgezinden behoorden de „slachtschapkens Christi“, de weerloosheid predikende geloovigen, die in de jaren van de opkomst der Hervorming bij honderden in groote eenvoudigheid hun geloof met den dood hebben bezegeld.

De Wederdoopers waren de volgelingen van Jan van Leiden, die in Munster het Nieuwe Jeruzalem stichtte om na een kort bewind van wellust en bloedstorting te gronde te gaan.

Toch loopt men gevaar zoo het Munstersch avontuur te zeer te zien als een afzonderlijk gebeuren en daardoor de beteekenis der Wederdoo-perij te onderschatten. Ook in ons land is onder het gewone volk de aanhang der gezanten van het nieuwe godsrijk groot geweest. Dweepziek levend bij de visioenen en openbaringen van hun profeet voorspelden zij de komst van het nieuwe rijk, waarin gerechtigheid zou heerschen, en vonden gretig gehoor bij vele eenvoudigen, die de Roomsche kerk den rug hadden toegekeerd en ook in sociaal opzicht alles te verwachten en dikwijls weinig te verliezen hadden.

Het is reeds in 1522 in Zwitserland begonnen, waar Zwingli heftig de dwaalgeesten bestreden en ten slotte verdreven heeft. In Straatsburg kondigde daarna Melchior Hoffmann het jaar 1533 aan als de tijd van het wereldgericht.

Toen deze profeet gevangen genomen was, namen de Haarlensche bakker Jan Matthijsz, en de Leidsche kleermaker Jan Beukelsz de leiding over. Niet in Straatsburg, maar in Munster zou het Koninkrijk zijn begin vinden. Als mannen van de daad, die voor niets terugdeinsden en niemand onzagen, wisten zij in 1534 de bisschopsstad in handen te krijgen, en terwijl in de weldra belegerde stad Jan van Leiden als koning van het Nieuwe Sion door opzwevende voorspellingen en wilde terreur zijn gezag handhaafde, wekten

Zie vervolg op blz. 238.

en staat der recht en zijn. De Schrift aan zonder open principieel dezen eigen existentiële aan alle biologie dood.

llen we met een t. Een voorbeeld, delijk op de zaak „er“ van den dood „een-einde, naar de onder- men zeggen at of eindigt t, h.v. wanneer ik is dan niet meer oudt op. Maar in n“ een andere n regen. Immers en weg volstrekt alt juist den weg „anden“ weg. Hield g. Een weg, die laar; zoodra hij „voorhanden“ van „ophouden“ or-voorhanden-zijn zijn-met-het-einde „en“, zoo vervolg a passende karak het bestaan. Wan th, precies als bij en ten einde zijn ven zin, dan zou bestaan zelf een dat ons „ter be op zich zelf, ook eide echter is het altijd één geheel, ook al wat nog al zijn eigen „nog t altijd reeds zijn sterven geschied, in, doch een ten De dood is een dra het is, over

zin een phaeno n voor Heideggers bepaalde manier behoort betrokken is, verlijden). „Over- en maar zóólang

men moet dan leven, maar het interpretatie van e biologie en on- en een gesta- ook in de eerste en worden. Niet liden sterft men, neen“. Men moet pas zou sterven, zin zou sterven itelijke overliden sterf alle dagen“

ook vooral zijn der Schrift. Juist dt Heidegger de wordt Rom. 5:12 adersteunt ergens gezeven-zijn door raak: „Zoodra mt, is hij aan- terven“. Ergo, mt den dood als Het geloof even- graf, zoodra eg is om ge- r dagen (althans gestoort, ge- genoeg over d te worden. ging nemend, t principieel afzie- gie en van elke keke herinnering de Schrift in den ode ligt. Dat dit elt, dat Heidegger naar ook in zijn en angst ziet als

K. S.

aal in christelijk

a quaesties geen

en onlangs door sche studieconfel „Het probleem at, waarvan „De en uitvoerig ver- lermint uit lust